



בבית המשפט העליון

רע"א 4718/13

לפני: כבוד השופטת (בדימ') ע' ארבל

המבקשת: מדינת ישראל

נגד

המשיבים: 1. בולפון יון
2. פרומו סאקי יון

בקשת רשות ערעור על החלטת בית המשפט המחוזי תל אביב מיום 19.05.2013 בתיק רעא 008695-03-12

בשם המבקשת: עו"ד ח' זנדברג, עו"ד א' נווה

בשם המשיבים: עו"ד ו' מיסיוק

החלטה

1. בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (כבוד השופטת ע' צ'דניאק), מיום 19.5.2013 ברע"א 8695-03-12, שלפיו התקבלה בקשת רשות הערעור על החלטת בית משפט השלום בתל אביב-יפו (כבוד השופטת א' פרוטט-פרנקל), מיום 2.2.2012 בת"א 166393-09, שלפיה נדחתה בקשת המשיבים להתיר את עדותם באמצעות כינוס וידאו על חשבון המדינה.

2. המשיבים הם אזרחי מולדובה שעבדו בארץ כעובדים זרים בענף הבניין. הם הועסקו על ידי חברה ישראלית אשר דאגה שיקבלו אשרות עבודה ורישיון עבודה כדין מהמדינה. המשיבים נעצרו על ידי המדינה ונכלאו, המשיב 1 ל-12 ימים, והמשיב 2 לתשעה ימים. לאחר מכן הורחקו שניהם מהארץ. המשיבים הגישו בבית משפט השלום תביעת פיצויים נגד המדינה, היא המבקשת בבקשה שלפניי (להלן: המדינה), בגין מעצרם וכליאתם שלא כדין ובגין הנזק הממוני אשר נגרם להם בשל כך, לרבות ימי העבודה שהפסידו כשנעצרו וכן אובדן השתכרות עתידי לגבי התקופה מעת שהורחקו ועד תום שהותם על פי רישיון העבודה שהיה ברשותם. בין הצדדים נחתם הסדר דיוני, במסגרתו הכירה המדינה באחריותה לנזק ונותר לדון רק בשאלת גובה הפיצוי. ההסדר

הדיוני קבע כי לצורך אובדן ההכנסה העתידי לו טענו המשיבים, יקבע מועד הוכחות ויוגשו תצהירים מטעם הצדדים. עוד צוין במפורש כי ככל שלא יתייצבו המשיבים לדיון ההוכחות – יוצאו התצהירים, לא ישמשו כראיה ורכיב זה בלבד יידחה.

3. המשיבים הגישו בקשה לבית משפט השלום כי יתאפשר להם להיחקר על תצהיריהם באמצעות כינוס וידאו, וזאת בעקבות דרישת משרד הפנים להפקדת ערבות מטעמם בסך של 30,000 ש"ח לכל משיב, אשר תבטיח את עזיבתם מיד לאחר העדות. ביום 4.7.2011 דחה בית המשפט את הבקשה בקבעו כי אי הגשת ערר על החלטת משרד הפנים בנוגע לגובה הערבות מצביע על חוסר תום הלב של המשיבים, וכי עדות המשיבים רלוונטית למחלוקת ויש חשיבות לנוכחותם הפיזית. בהחלטה בבקשת רשות ערעור שהגישו המשיבים (בר"ע 43420-09-11) קבע בית המשפט המחוזי ביום 31.1.2012 כי בית משפט השלום לא התייחס לטענת המבקשים בדבר חוסר יכולתם להפקיד את הערבויות ובנוגע לעלויות הכרוכות בהליכי השגה על קביעת הערבות. בית המשפט קבע עוד כי היה מקום להתייחס גם לטענת המשיבים שלפיה מאחר שאחריות המדינה כבר נקבעה בעקבות הסדר דיוני, אין צורך בחקירה סבוכה ואין חשיבות לנוכחותם הפיזית. לפיכך, הושב התיק לבית משפט השלום לבחינה והנמקה מחדש של השיקולים, כולל השאלה אם תיפגע יכולתה של המדינה לחקור את המשיבים עקב שימוש בתקשורת חזותית.

4. בית משפט השלום ערך איזון מחודש בין השיקולים וקבע בהחלטתו מיום 2.2.2012 כי המשיבים לא הציגו ראיות בנוגע לאי יכולתם להפקיד את הערבות שנדרשה ואף לא הגישו ערר על קביעת הערבות, ומנגד עומד הצורך לחקור את המשיבים כשהם נוכחים פיזית באולם בית המשפט, בוודאי כשתצהיריהם לא אומתו כדין, שכן אומתו על ידי נוטריון מקומי ולא על ידי נציג דיפלומטי או קונסולארי. בית המשפט הוסיף שמדובר בערבות שתושב למשיבים עם עזיבתם את הארץ. בית המשפט הוסיף כי קביעתו מתחזקת בכך שהמדינה הפחיתה את סכום הערבות לכל משיב לסך של 15,000 ש"ח, שגם לפי דברי המשיבים, הוא סכום שהמדינה נוהגת לדרוש כערובה לכניסת עובדים זרים לארץ לצורך עדותם. בית המשפט ציין שהמדינה טוענת כי קיים חשש שהמשיבים לא יצאו מהארץ לאחר מתן העדות, המבוסס על ניסיון העבר ונסיבות העניין.

5. על החלטה זו הגישו המשיבים, כאמור, בקשת רשות ערעור לבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו. ביום 19.5.2013 החליט בית המשפט המחוזי לדון בבקשה כאילו ניתנה רשות לערער והוא ערעור על פי הרשות שניתנה, ולקבל את הערעור. בית

המשפט קבע כי ברי שנושא הוכחת גובה הפיצוי הוא "מן הפשוט שבפשוטים" ואינו דורש חקירה סבוכה או מורכבת אשר לא ניתן לערוך אותה בנקל באמצעות כינוס וידאו. בית המשפט הוסיף שעל פני הדברים נראה שניתן לחשב את גובה הפיצוי גם ללא נוכחות המשיבים, באמצעות מסמכים בלבד שניתן להשיג הן מהמעסיקה והן מהמדינה. ובמיוחד, כשהמדינה הציבה דרישה להפקדת עירבון בסכום בלתי מבוטל, כאשר אין בידה סיבה אמיתית לחשוד שאם יגיעו המשיבים ארצה הם יישארו כאן שלא כדין. בית המשפט קבע כי באיזון בין האינטרסים השונים יש להעדיף במקרה דנא את האינטרס של המשיבים, וחקירתם בכינוס וידאו לא תגרום למדינה עוול שלא ניתן לפצות עליו בהוצאות הולמות. נקבע כי מנגד, קיים חשש שתביעת המשיבים תידחה אם לא יפקידו את הערבות הנדרשת, אף שהמדינה הכירה באחריותה לנזק שנגרם להם. משכך, נקבע כי יש להתיר למשיבים להעיד באמצעות כינוס וידאו. בשלב זה, על חשבון המדינה. המדינה אף חויבה בהוצאות הדיון. בית המשפט סיים באומרו כי הוא מציע לבעלי הדין להגיע להבנה בדבר גובה הפיצוי ללא צורך בהמשך הליך ההוכחות.

6. על פסק דין זה הגישה המדינה את בקשת רשות הערעור שלפניי. המדינה מתנגדת לחקירת המשיבים באמצעות כינוס וידאו ועומדת על קיום ההסדר הדיוני שעליו הוסכם, על פיו על בית המשפט להכריע בשאלת גובה הפיצוי בלבד. בבקשה ארוכה ומפורטת טוענת המדינה כי בין הצדדים הוסכם בהסדר הדיוני שקיבל תוקף של החלטה כי לצורך הוכחת אובדן הכנסה עתידי ייקבע מועד הוכחות ויוגשו תצהירים מטעם בעלי הדין. בהסדר הדיוני צוין במפורש כי היה ולא יתייצבו המשיבים לדיון הוכחות "יוצאו התצהירים, לא ישמשו כראייה ורכיב זה בלבד יידחה". בנסיבות אלו פסק הדין של בית המשפט המחוזי שגוי ולא צודק ומתעלם מההסדר הדיוני. זאת במיוחד, כשהאפשרות להיחקר על תצהירים באמצעות כינוס וידאו יינתן רק במקרים יוצאים מגדר הרגיל ובתנאים מסוימים, כאשר חוסר יכולת כלכלית אינו אחד מהם. המדינה מציינת כי קיימים פתרונות רבים בנוגע להפקדת הערבות של המשיבים מבלי להיזקק להליך כינוס וידאו. כך למשל, הסכימה המדינה להפחית באופן משמעותי את גובה הערבות לסך של 10,000 ש"ח לכל משיב, ואף מוכנה הייתה לשקול הפחתה נוספת עד ל-7,500 ש"ח בלבד. המדינה מוכנה גם ללכת צעד נוסף לעבר המשיבים ולהתנות את תשלום הפיצוי שייפסק בחזרתם של המשיבים למולדתם חלף הפקדת הערבות. לטענת המדינה, פתרונות אלו נותנים מענה לטענות שני הצדדים.

7. לדברי המדינה, השלכות פסק הדין חורגות מהנסיבות הקונקרטיות של המשיבים, הן לעניין החריגה מההסדר הדיוני שקיבל תוקף של החלטה, הן בנוגע להליך כינוס וידאו ותנאיו. המדינה מציינת כי על פי צו בתי המשפט (סוגי החלטות

של תינתן בהן רשות ערעור), התשס"ט-2009, לא תינתן, בין היתר, רשות ערעור על החלטה בעניין סדר הבאת עדויות ואופן הגשת עדויות, למעט החלטה בעניין מתן עדות מחוץ לכותלי בית המשפט, ובכלל זה בהיוועדות חזותית (סעיף 1(6)). עצם ההחרגה המפורשת של הליך ההיוועדות החזותית מעיד על החשיבות המיוחדת שיש להקנות להליך כינוס וידאו. עוד טוענת המדינה כי פסק הדין של בית המשפט המחוזי אינו מנומק באופן מספק לעניין האפשרות לתת את העדות באמצעות כינוס הוידאו ואינו מזכיר כלל את ההסדר הדיוני שלפיו התייצבות המשיבים לדיון ההוכחות וחקירתם היא עמוד התווך שלו. המדינה מוסיפה כי היא כופרת בקיומה של עילת תביעה בגין ראש הנזק של אובדן הכנסה עתידי למשיבים וחולקת על פרק הזמן הנטען לקיום ההפסד. מכאן, שנוכחותם הפיזית נדרשת לשם בירור והכרעה בסוגיה זו, במיוחד כשתצהיריהם הוגשו שלא כדין, ויש צורך בזהוי מקור הדרכון. למדינה לא ברור מדוע טוענים המשיבים לחוסר יכולת כלכלית למימון סכום הערבות ואף לא ברור מניין מצאו מימון לצורך ייצוגם המשפטי, בעוד שלטענתם, ידם אינה משגת להגיש ערר על ההחלטה לפיה עליהם להפקיד ערבות. לדבריה, המשיבים מצפים שהמדינה לא רק תממן את ההיוועדות החזותית אלא גם תדאג לביצועה. אלא שבעניין זה קיימים קשיים מעשיים הנובעים, בין היתר, מכך שמזה מספר שנים אין למדינת ישראל שגרירות או קונסוליה במדינת מולדובה, ולכן האפשרות לביצוע ההיוועדות כמעט בלתי אפשרית בשלב זה ובמתכונת הנוכחית והעלות לאפשרה עולה על שווי הערבות המבוקשת ואולי על שווי המחלוקת בין הצדדים. עוד מציינת המדינה כי עתירה שהגיש בא-כוח המשיבים לבטל את החלטת משרד הפנים לחייב את לקוחותיו להפקיד ערבות בסך של 15,000 ש"ח כתנאי לאישור כניסתם לארץ לצורך ניהול הליכים משפטיים נדחתה ביום 16.1.2012 (עת"ם (י-ם) 35680-03-10. כבוד השופט מ' י' הכהן).

8. המשיבים מתנגדים לקבלת הבקשה וטוענים כי היא אינה עומדת בתנאים שנקבעו בפסיקה למתן רשות ערעור בכלל, ובגלגול שלישי בפרט. המשיבים מוחים על כך שהמדינה "נזכרה" להודיע בשלב זה של ההליך כי היא נכונה לוותר על דרישת הערבות שהציבה, ותחת זאת להתנות את תשלום הפיצוי למשיבים בחזרתם למולדתם. לדבריהם, טענה חדשה זו לא עמדה בפני הערכאה הדיונית ואין להידרש לה בגדרי ההליך הנוכחי. הם מוסיפים כי הם יביעו נכונות לשקול את ההצעה בכפוף לתשלום הוצאות בשיעור חריג בגובהו מצד המדינה, אשר תגלמנה את בזבוז הזמן וההכבדה על ההליך שנגרמו כתוצאה מהתנהלותה. עוד הם טוענים כי אין כל מניעה לשמוע את עדויותיהם באמצעות כינוס וידאו וכי הסוגיה שבמחלוקת היא עניין פשוט, טכני ואריתמטי, שניתן לבררו אף על יסוד מסמכים בלבד. לגישתם, התנגדותה העיקשת של המדינה לקיום כינוס הוידאו נראית תלושה מהמציאות העכשווית, בעידן שבו

הטכנולוגיה ואמצעי התקשורת נותנים מענה מלא לסוגיית זיהוי העדים וסוגיית ההתרשמות הבלתי-אמצעית מהעדויות. לסיכום, טוענים הם כי פסק דינו של בית המשפט המחוזי הוא צודק ונכון ואין כל עילה להתערב בו.

הכרעה

9. עיינתי בבקשת המדינה ובתשובה לה והגעתי לכלל מסקנה כי דין הבקשה להידחות. מדובר בבקשת רשות ערעור המוגשת לערכאה שלישית. הלכה מושרשת וידועה היא כי רשות ערעור "בגלגול שלישית" תינתן רק מקום בו מתעוררת שאלה משפטית עקרונית – ציבורית או אחרת – שההכרעה בה חורגת מעניינם של הצדדים להליך הספציפי (ר"ע 103/82 חניון חיפה בע"מ נ' מצת אור (הדר חיפה) בע"מ, פ"ד לו(3) 123 (1982)). הבקשה שלפניי אינה מעוררת כל שאלה ציבורית או משפטית בעלת חשיבות החורגת מעניינם הפרטי של בעלי הדין שלפניי. טענות המדינה כולן תחומות לנסיבות ולעובדות הספציפיות של המחלוקת הנדונה, שעניינה באפשרות להעיד את המשיבים באמצעות כינוס וידאו ממקום מושבם במדינת מולדובה, בנסיבות שבהן המדינה מתנה את כניסתם לישראל ואת התייצבותם למשפט בהפקדת ערבות. אמנם, הערכאות שנדרשו למחלוקת זו הגיעו למסקנות שונות בעניין, ברם כבר נפסק ש"עצם העובדה כי בפסק דין של ערכאת ערעור מצוי שינוי, תוספת, או אף הכרעה חדשה שלא נכללה בהחלטת הערכאה הראשונה, אין בה די כדי להוציא את המקרה מגדר גלגול שלישית ולהקנות זכות ערעור" (בש"א 4511/05 עיריית בת ים נ' גני יפית ((17.7.2005)).

10. למעלה מן הצורך, אוסיף לגופו של עניין כי נקודת המוצא לדיון היא עדיפותה של העדות בין כותלי בית המשפט, זאת מפאת החשיבות שבהתרשמות ישירה מעדות "חיה" לנגד עיני בית המשפט. משום כך, אין לפתוח פתח רחב מדי ובלתי מוגבל לגביית עדות באמצעות היוועדות חזותית ואין לוותר על הדרישה להציג, בתום לב, סיבה מספקת למתן עדות בדרך זו (ראו רע"א 3810/06 י. דורי את צ'יקובסקי בניה והשקעות בע"מ נ' גולדשטיין, פסקה 19 (24.9.2007)). יחד עם זאת, בנסיבותיו הייחודיות של המקרה שלפנינו, שוכנעתי כי אין מניעה לאפשר את מסירת עדותם של המשיבים על דרך של היוועדות חזותית.

ראשית, לא מצאתי ממש בטענת המדינה בדבר חיוניות נוכחותם הפיזית של המשיבים בדיון. יריעת המחלוקת בין הצדדים צומצמה, כך ששאלת אחריותה של המדינה שוב אינה עומדת על הפרק. במישור גובה הנזק, הרי ששיעור הנזק הבלתי

אשר להסדר הדיוני בין הצדדים. אמת, ההסדר קובע במפורש כי אם לא יתייצבו המשיבים לדיון ההוכחות בנושא של אובדן הכנסה עתידי, רכיב זה בלבד יידחה. ברם נוכחותם הפיזית של המשיבים בדיון ההוכחות תלויה במידה רבה במדינה עצמה. מימוש ההסדר על-ידי המשיבים תלוי בכך שהמדינה תעניק להם אשרה להיכנס לישראל לצורך התייצבותם למשפט. למדינה – הנתבעת על-ידי המשיבים – יש את הכוח לקבוע ערבות כזו או אחרת כתנאי לשהיית המשיבים בתחומה, ובכך להשפיע על יכולתם לנהל את ההליך נגדה. אלא שבטיעוניה, מתעלמת המדינה מהיבט זה של הדברים ומפנה להלכות שאינן רלוונטיות לענייננו, העוסקות בתובע שבחר להגיש תביעה בישראל אך מעדיף שעדותו תיגבה מחוצה לה מסיבה כזו או אחרת. במקרה שלפנינו, לעומת זאת, אין המשיבים חופשיים להיכנס לישראל כרצונם, כאמור. קושי זה מתעצם נוכח העובדה שתביעת הפיצויים שהגישו המשיבים עניינה במעצרים וכליאתם שלא כדין על-ידי המדינה והרחקתם מתחומה, על כך אין עוד חולק כזכור. בנסיבות אלה, מקובלת עליי קביעתו של בית המשפט המחוזי כי "חקירת המבקשים [המשיבים, ע.א] בכינוס וידאו לא תגרום למשיבה [המדינה, ע.א] שום עוול שלא ניתן לפצות עליו בהוצאות הולמות ואילו מנגד, סירוב המשיבה להעידם באמצעות כינוס וידאו כאשר בד בבד היא מתנה הגעתם ארצה לצורך מתן עדות בהפקדת ערבון, עלול לעלות למבקשים בדחיית תביעתם, זאת לאחר שהמשיבה כבר הכירה באחריותה לנזק שנגרם להם..."

13. אדגיש כי ככל שהמדינה עודנה מעוניינת במציאת פתרון חלופי לעריכת כינוס הוידאו, הרי שהדרך פתוחה בפניה להעלות בפני בית משפט השלום את הצעתה החדשה – להתנות את תשלום הפיצוי שייפסק לזכות המשיבים בחזרתם למולדתם חלף הפקדת הערבות. כזכור, המשיבים הביעו בתגובתם נכונות לשקול הצעה זו, אם תפסקנה לזכותם הוצאות מטעם המדינה בשיעור חריג. דומני כי בנסיבות העניין, הצעתה החדשה של המדינה, כמו-גם דרישת המשיבים לתשלום הוצאות חריגות כתנאי לקבלתה – הן הוגנות על-פניו ועשויות לשמש פתרון הולם למחלוקת בין הצדדים. ראוי, אם כן, כי ככל שתועלנה בפני בית משפט השלום הצעת המדינה ומולה דרישת המשיבים להוצאות – ישקול אותן בית המשפט בחיוב.

הבקשה, אפוא, נדחית. המדינה תישא בשכר טרחה והוצאות המשיבים בסך של 5,000 ש"ח.

ניתנה היום, א' בתמוז התשע"ד (29.6.2014).

ש ו פ ט ת (בדימ')